

E Ohlédnutí za rokem 2013

Makroekonomický rámec Státního rozpočtu (SR) na rok 2013 byl výjimečně zpracován na základě Makroekonomické predikce z října 2012, neboť původní návrh SR byl Poslaneckou sněmovnou dne 24. října 2012 vrácen. Dne 21. listopadu 2012 vláda předložila nový návrh SR, který již Poslanecká sněmovna dne 19. prosince 2012 schválila.

V následujícím textu je uvedeno jeho porovnání s daty za rok 2013 zveřejněnými do 1. dubna 2014. Je nutné upozornit, že níže uvedené výsledky roku 2013 nelze považovat za konečné, neboť budou zcela jistě dále zpřesňovány. Při posouzení prognózy je třeba vzít

v potaz také rozsah revizí za roky 2010 a 2011, které ČSÚ provedl od října 2012 do dubna 2014.

Z porovnání výsledných dat s predikcí vyplývá, že Státní rozpočet byl postaven na poměrně realistickém makroekonomickém rámci. Odchylna u jednoho z hlavních rozpočtových parametrů, tedy úrovně HDP v běžných cenách, dosáhla pouze 2 mld. Kč. Obecně lze konstatovat, že přesnost prognózy byla vyšší v běžných cenách než v cenách stálých.

Tabulka E.1: Porovnání makroekonomického rámce SR na rok 2013 se skutečností

		Státní rozpočet na rok 2013 (říjen 2012)				Skutečnost (duben 2014)				Rozdíl (skutečnost – predikce)			
		2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
		<i>Predikce</i>				<i>Předb.</i>							
Hrubý domácí produkt	<i>mld. Kč, b.c.</i>	3 775	3 808	3 820	3 882	3 791	3 823	3 846	3 884	16	15	26	2
Hrubý domácí produkt	<i>růst v %, s.c.</i>	2,7	1,7	-1,0	0,7	2,5	1,8	-1,0	-0,9	-0,2	0,1	0,0	-1,6
Spotřeba domácností	<i>růst v %, s.c.</i>	0,6	-0,6	-3,0	-0,5	0,9	0,5	-2,1	0,1	0,3	1,1	0,9	0,6
Spotřeba vlády	<i>růst v %, s.c.</i>	0,6	-1,7	-1,1	-1,3	0,2	-2,7	-1,9	1,6	-0,4	-1,0	-0,8	2,9
Tvorba hrubého fixního kapitálu	<i>růst v %, s.c.</i>	0,1	-0,9	-0,6	0,3	1,0	0,4	-4,5	-3,5	0,9	1,3	-3,9	-3,8
Příspěvek zahr. obchodu k růstu HDP	<i>p.b., s.c.</i>	0,9	2,7	1,8	1,0	0,6	1,9	1,7	-0,3	-0,3	-0,8	-0,1	-1,3
Deflátor HDP	<i>růst v %</i>	-1,7	-0,8	1,3	0,9	-1,6	-0,9	1,6	1,9	0,1	-0,1	0,3	1,0
Průměrná míra inflace	<i>%</i>	1,5	1,9	3,3	2,1	1,5	1,9	3,3	1,4	-	-	0,0	-0,7
Zaměstnanost (VŠPS)	<i>růst v %</i>	-1,0	0,4	0,0	-0,2	-1,0	0,4	0,4	1,0	-	-	0,4	1,2
Míra nezaměstnanosti (VŠPS)	<i>průměr v %</i>	7,3	6,7	6,9	7,3	7,3	6,7	7,0	7,0	-	-	0,1	-0,3
Objem mezd a platů (domácí koncept)	<i>růst v %, b.c.</i>	-0,4	2,3	2,0	2,1	0,8	2,2	1,8	-0,9	1,2	-0,1	-0,2	-3,0
Poměr salda BÚ k HDP	<i>%</i>	-3,9	-2,9	-1,3	-1,2	-3,9	-2,7	-1,3	-1,4	0,0	0,2	0,0	-0,2
Saldo vládního sektoru	<i>v % HDP</i>	-4,8	-3,3	-3,2	-2,9	-4,7	-3,2	-4,2	-1,4	0,1	0,1	-1,0	1,5
Předpoklady:													
Směnný kurz CZK/EUR		25,3	24,6	25,1	24,9	25,3	24,6	25,1	26,0	-	-	0,0	1,1
Dlouhodobé úrokové sazby (10 let)	<i>% p.a.</i>	3,7	3,7	2,9	2,7	3,7	3,7	2,8	2,1	-	-	-0,1	-0,6
Ropa Brent	<i>USD/barel</i>	80	111	113	115	80	111	112	109	-	-	-1	-6
HDP eurozóny (EA12)	<i>růst v %, s.c.</i>	2,0	1,4	-0,5	0,3	1,9	1,6	-0,6	-0,4	-0,1	0,2	-0,1	-0,7

Makroekonomický rámec SR byl v souladu s tehdejšími prognózami ostatních institucí, jak je patrné z tabulky E.2.

V době zpracování predikce se ekonomika nacházela v mělké recesi. Podle tehdy dostupných dat se reálný HDP ve 2. čtvrtletí 2012 mezičtvrtletně snížil o 0,2 %, což představovalo meziroční pokles o 1,7 %. Meziroční reálný pokles byl zaznamenán u všech složek domácí poptávky – u spotřeby domácností o 3,5 % (později zpřesněno na -2,3 %), u spotřeby vlády o 0,9 % (nyní -2,5 %) a u tvorby hrubého kapitálu o 6,5 % (nyní -3,8 %). Pozitivně naopak působil vývoj zahraničního obchodu.

Tabulka E.2 Srovnání s prognózami jiných institucí

Období zveřejnění predikce		HDP <i>růst v %, s.c.</i>	Průměrná míra inflace <i>v %</i>
ČNB	<i>listopad 2012</i>	0,2	2,3
EK	<i>listopad 2012</i>	0,8	-
MMF	<i>říjen 2012</i>	0,8	2,1
OECD	<i>listopad 2012</i>	0,8	2,0
Průměr		0,7	2,1
MF ČR	<i>říjen 2012</i>	0,7	2,1
Skutečnost	<i>duben 2014</i>	-0,9	1,4

Ani situace ve vnějším okolí české ekonomiky nebyla příznivá. Eurozóna jako celek rovněž procházela recesí, obzvláště varovný byl přitom vývoj na její periférii (Řecko, Kypr, Portugalsko, Španělsko, Itálie). V polovině roku 2012 navíc eskalovala dluhová krize. Napětí se sice posléze díky zavedení možnosti intervencí ECB na sekundárním trhu státních dluhopisů, spuštění trvalého záchranného fondu ESM či posunu v řešení problémů španělského bankovního sektoru podařilo zmírnit, přesto byla možnost další eskalace dluhové krize považována za významné riziko směrem dolů.

Toto riziko se ale naštěstí nenaplnilo. V průběhu roku 2013 docházelo k pozvolnému zlepšování tržního sentimentu vůči periférii eurozóny, na něž např. neměly výraznější dopad ani komplikace spojené s vyjednáváním o záchranném programu pro Kypr v březnu 2013. Naopak ekonomická výkonnost eurozóny byla oproti předpokladům predikce slabší. Recese se protáhla do 1. čtvrtletí 2013 a následné oživení v průběhu roku bylo velmi mírné. Celkový hospodářský výkon EA12 v roce 2013 tak byl oproti predikci o 0,7 p. b. horší.

Vývoj v jednotlivých zemích eurozóny byl sice velmi různorodý, nicméně za příčiny slabšího než očekávaného růstu výkonu lze obecně označit přetrvávající nejistotu ohledně budoucího vývoje, dopady fiskální konsolidace, situaci na trzích práce a s ní spojené pomalé oživení domácí poptávky a jen pozvolnou stabilizaci finančních trhů s nízkou úvěrovou aktivitou. Nepříznivý vývoj investic pak odrážel napjatou fiskální situaci, smíšená očekávání soukromého sektoru a nízkou důvěru spotřebitelů, která se začala mírně zlepšovat až v druhé polovině roku 2013.

Situace v eurozóně se promítla i do vývoje české ekonomiky. Predikce očekávala ukončení recese v ČR na přelomu let 2012 a 2013 a následné mírné stabilní ožívování ekonomiky. Obdobně jako v eurozóně však recese trvala o jedno čtvrtletí déle, propad ekonomiky v 1. čtvrtletí 2013 byl navíc velmi hluboký – o 1,3 % mezičtvrtletně. Jen pomalé ožívování ekonomické aktivity v následujících dvou čtvrtletích vedlo k tomu, že HDP za celý rok 2013 namísto očekávaného růstu o 0,7 % vykázal pokles o 0,9 %. Nepomohl přitom ani mimořádně silný mezičtvrtletní růst HDP ve 4. čtvrtletí 2013 o 1,8 %, který byl ale do značné míry dán jednorázovými faktory, zejména pak efektem předzásobením cigaretovými kolkami v reakci na zvýšení spotřební daně k 1. 1. 2014.

Mezi hlavní domácí faktory, které přispěly k poklesu hospodářského výkonu v roce 2013, lze zařadit

politickou nestabilitu, obtížně předvídatelné podnikatelské prostředí a nízkou úroveň důvěry spotřebitelů i části podnikatelského sektoru v další ekonomický vývoj. Tyto faktory měly negativní dopad na vývoj spotřeby domácností a investic.

Reálná (tj. očištěná o změny cenové hladiny) ekonomická aktivita se sice nevyvíjela zcela v souladu s původními očekáváními, z rozpočtového pohledu jsou ale důležitější nominální veličiny. V poměrně přesně odhadnuté úrovni nominálního HDP se vzájemně vykompenzoval vyšší než očekávaný reálný pokles HDP s vyšším než očekávaným nárůstem deflátoru HDP. Co se jednotlivých složek užití týče, příznivěji se oproti předpokladům vyvíjelo saldo zahraničního obchodu, spotřeba vlády i spotřeba domácností. Tvorba hrubého kapitálu naopak zaznamenala hluboký propad.

Větší než očekávané zvýšení přebytku obchodní bilance bylo jednoznačně důsledkem překvapivého zlepšení směnných relací o 1,4 % místo očekávaného poklesu o 1,0 %. K tomu přispěly zhruba stejnou měrou rychlejší růst cen vývozu i pomalejší růst cen dovozu. Naproti tomu tempa růstu reálného vývozu zboží a služeb víceméně stagnovala, zatímco dovoz pouze mírně zpomalil. Výsledný příspěvek zahraničního obchodu k růstu reálného HDP tak dosáhl dokonce záporné hodnoty (–0,3 p. b.) namísto původně očekávaného 1,0 p. b. Ekonomicky opodstatněnější se tak zdá hodnocení prostřednictvím příspěvku k růstu reálného hrubého domácího důchodu, který u zahraničního obchodu zahrnuje jak hmotnou, tak i cenovou složku. Ten za rok 2013 dosáhl 0,7 p. b. proti předpokládaným 0,2 p. b.

Na vykázanou nominální úroveň spotřeby domácností působily tři faktory. Místo poklesu výdajů domácností na spotřebu ve stálých cenách o 0,5 % byl vykázan růst ve výši 0,1 %. Stejným směrem pak působily i zpětné revize údajů za roky 2010 a 2011 směrem vzhůru o 16 mld. Kč, resp. o 36 mld. Kč. Nižší než očekávaný růst spotřebitelských cen (viz dále) pak již rozpočtově příznivý výsledek nezvrátil.

Nominální i reálné investice byly oproti predikci výrazně nižší. Objem tvorby hrubého fixního kapitálu místo očekávaného růstu o 0,3 % klesl o 3,5 %. Za hlavní důvody propadu investic považujeme nejistotu ohledně budoucího vývoje a vyčkávání soukromých investorů s novými investicemi, k čemuž přispělo také nízké využití výrobních kapacit v průmyslu. Nepříznivě se ale vyvíjely i investice vládního sektoru, jejichž nominální pokles podle předběžných údajů v roce 2013 dosáhl 15 mld. Kč (očekávala se přitom stagnace).

Tento pokles byl téměř výhradně způsoben problémy s čerpáním prostředků z evropských fondů.

Oproti predikci byla průměrná míra inflace v roce 2013 oproti predikci hodnoty o 0,7 p. b. nižší. Přibližně ze dvou třetin se na tomto výsledku podílela administrativní opatření (např. nečekané zlevnění zemního plynu), ze třetiny pak tržní vlivy.

Odezva trhu práce na pokles hospodářského výkonu měla netypický průběh. V roce 2013 celková zaměstnanost vzrostla o 1,0 %, zatímco míra nezaměstnanosti stagnovala na 7,0 %. Snížená tvorba nových „standardních“ pracovních míst byla totiž převážena tzv. efektem dodatečného pracujícího, kdy domácnosti na nejisté vyhlídky a zhoršenou finanční situaci reagovaly zvýšením nabídky práce pro zajištění dodatečných příjmů. Toto se projevilo dosažením historicky nejvyššího podílu částečných pracovních úvazků, a tím i poklesem počtu odpracovaných hodin na zaměstnaného, a taktéž historicky nejvyšší mírou participace. Přesto však počet registrovaných nezaměstnaných v průběhu roku 2013 výrazně rostl. Zvyšování rozdílu mezi touto statistikou a výběrovým šetřením pracovních sil tedy ukazuje na to, že růst zaměstnanosti mohl být do značné míry tažen i neformálními přivýdělkami.

Na základě nižšího než očekávaného hospodářského růstu (také kvůli vyšší zaměstnanosti a tím nižší reálné produktivitě práce) vykázal objem mezd a platů pokles. Jednou z příčin rozdílu mezi predikcí a skutečností je masivní „daňová optimalizace“ v důsledku zavedení

solidární přírážky k dani z příjmů od roku 2013, týkající se zaměstnanců s ročními příjmy vyššími než 48násobek průměrné měsíční mzdy. Toto mělo za následek výplatu mimořádných odměn ještě v roce 2012 v rozsahu zhruba 5 mld. Kč, s následným výpadkem objemu mezd na počátku roku 2013.

Běžný účet platební bilance vykázal oproti očekáváním o 7 mld. Kč (0,2 % HDP) vyšší schodek. Jako celek se tak sice vyvíjel zhruba podle předpokladů, odchylky dílčích bilancí ale byly výrazné. Obchodní bilance (zboží) vykázala o 40 mld. Kč vyšší aktivum a lépe dopadla také bilance převodů (o 16 mld. Kč) a bilance služeb (o 5 mld. Kč). Naopak deficit bilance výnosů byl o 68 mld. Kč vyšší.

Podle předběžného odhadu ČSÚ skončilo hospodaření vládního sektoru v roce 2013 deficitem ve výši 1,4 % HDP. Strukturální saldo, tj. saldo očištěné o vliv hospodářského cyklu a jednorázových či přechodných operací, díky fiskálnímu úsilí (meziroční změna strukturálního salda) ve výši 1,3 p. b. dosáhlo -0,3 % HDP. Výrazně se tak dostalo pod úroveň střednědobého rozpočtového cíle pro ČR (strukturální saldo ve výši -1 % HDP). Lepší výsledek hospodaření je dán především vlivem nižší investiční aktivity, než bylo původně předpokládáno (především investice z národních zdrojů). Lépe dopadl i výnos daňových příjmů, zejména u nepřímých daní, což bylo mj. dáno relativně výrazným předzásobením tabákovými výrobky v reakci na růst sazby k 1. lednu 2014. Příznivější vývoj nastal i u sociálních dávek ze systému důchodového zabezpečení.